

Історія створення музею археології Волинського державного університету імені Лесі Українки

У системі музеїв України особливе місце посідають музеї вищих навчальних закладів. Одним із найбільших вузівських музеїв західного регіону України є археологічний музей Волинського державного університету імені Лесі Українки. Він відомий як в Україні, так і далеко за її межами. Зібрані у ньому матеріали мають істотне значення не тільки для наукового вивчення давньої історії Західної України, але й для тих етнокультурних процесів, що відбувалися на сусідніх територіях Центральної та Південно-Східної Європи.

Історія створення музею розпочалася зі службового подання молодого науковця, археолога, тоді ще доцента, Михайла Кучинка від 17 березня 1975 року до проректора з навчальної роботи Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. В ньому обґрунтовувалась необхідність виділення приміщення для організації музею, де б знайшли своє місце знахідки, отримані при проведенні археологічних досліджень. Музей мав стати навчально-виховним закладом, де проводилися б екскурсії та читались лекції з археології та краєзнавства.

9 березня 1977 року для створення музею була виділена невелика кімната на другому поверсі теперішньої Луцької чоловічої семінарії (колишній корпус педінституту). Почалось упорядкування матеріалів, які до того зберігались просто в ящиках. В оформленні експозиції допомагали студенти історичного факультету. В 1979 році експозиція перенесена в центральний корпус педінституту, який знаходився на вулиці Радянській. За ескізами художників були виготовлені нові вітрини і стенди, макети давньоруського городища із житлами та господарськими спорудами, поховання раннього залізного віку, діорама “Стоянка первісних мисливців”.

Зі створенням у 1994 році Волинського державного університету імені Лесі Українки експозиція музею разом із історичним факультетом переведена до нового приміщення на вулицю Шопена. Одночасно створена кафедра археології та джерелознавства. Її очолив доцент М. Кучинко, який доклав чимало зусиль для відновлення та повноцінного функціонування музею археології.

30 березня 2005 року музей отримав свідоцтво і паспорт, зареєстровані Міністерством освіти та науки України. Це, у свою чергу, забезпечило музею право на подальший розвиток, створило сприятливі умови для відвідування його працівниками університету, студентами, вчителями, учнями шкіл, гімназій, ліцеїв.

Зібрання музею постійно поповнюється пам'ятками, виявленими у результаті археологічних експедицій, які допомагають з'ясувати чимало питань давньої історії та матеріальної культури населення Волині. На їх основі вдалося визначити характер жител і господарських споруд, типи знарядь праці, посуду та прикрас, риси поховального обряду, охарактеризувати господарську діяльність місцевого населення, його побут, інші важливі деталі з чітко вираженим етнографічним забарвленням. Можна без перебільшення сказати, що археологічні старожитності є повноцінним історичним джерелом.

Експозиція складається з 13 тематичних розділів і побудована відповідно до навчальної програми з археології, що дає змогу більш ефективно використовувати матеріали музею під час навчального процесу.

В експозиції найдавнішого періоду – кам'яного віку – представлені палеолітичні

знаряддя праці з кременю – від примітивних, грубо оббитих каменів і ручних рубил до досконало оброблених крем'яних знарядь цільового призначення. Зокрема, рубила, скребла були виявлені в селах Голишів, Гірка Полонка Луцького району, мікролітичні знаряддя доби мезоліту – в селах Шепель Луцького, Люб'язь Любешівського, Криничне Маневицького районів, знаряддя праці неолітичної доби – в селах Квасове Горохівського, Тростянець Ківерцівського районів. Період енеоліту представлений посудом та предметами озброєння (вістря списа, сокири), знайденими в селах Самари Ратнівського, Майдан-Липненський і Колки Маневицького, Зимне Володимир-Волинського районів. Важливим компонентом у висвітленні історії кам'яного віку є тема “Тваринний світ стародавньої Волині”. Тут подані бивні, зуби і кістки мамонта, знайдені в Луцьку, зуби диких коней-тарпанів із с. Веселе Луцького району. Досить вдало ілюструє життя людей палеоліту діорама “Стоянка первісних людей”.

Добре висвітлені періоди міді і бронзи, репрезентовані знаряддями з каменю і кістки, зокрема, крем'яними сокирами із сіл Війниця Локачинського, Красноволя Маневицького, Самари Ратнівського районів, серпами із сіл Любитів Ковельського, вістря списів і стріл із сіл Торчин Луцького, Нічогівка Маневицького, Нові Червища Камінь-Каширського та керамікою із села Майдан-Липненський Маневицького районів. Зацікавленість відвідувачів викликає велика зернотерка з розтирачем, знайдена в Луцьку.

В розділі раннього залізного віку маємо крем'яні серпи із смт. Любешова, с. Гораймівки Маневицького району, глиняні горщики з сіл Зимне Володимир-Волинського, Боратин, Городок, Рованці Луцького районів, скіфські бронзові вістря стріл, глиняні пряслиця, тягарці до ткацьких верстатів тощо.

Ранньослов'янський період репрезентують керамічні матеріали з сіл Зимне Володимир-Волинського, бронзові і залізні фібули з могильників у селах Баїв Луцького і Перемиль Горохівського, вістря стріл і списів із Зимного Володимир-Волинського районів.

Давньоруський період є одним з найбагатших в експозиції. Він представлений знаряддями праці і предметами побуту: залізними окуттями лопат, ножами, серпами, фрагментами замків, ножицями та кресалами, персями, поясними пряжками із с. Городища Луцького району, бойовими сокирами, вістря стріл, списів і мечем з міст Луцька і Володимира-Волинського та могильників в с. Усичі Луцького, Липно Ківерцівського районів, а також лоцилами, кістяними проколками і ковзанами.

Окремо експонуються матеріали пізнього середньовіччя. Це, зокрема, залізні сокири, наральник із с. Лобна Любешівського, серпи з с. Сошичне Камінь-Каширського районів, ножі, ключі, бритва, предмети релігійного культу – хрестики, язичницькі амулети та інше.

Козацький період представлений виробами з кераміки та металу. В експозиції знаходяться речі, знайдені в Луцьку та під Берестечком. Найбільше тут маємо козацьких люльок.

Знахідки пізньосередньовічного періоду – це посуд, столове приладдя, знаряддя

Фрагмент експозиції музею археології.

праці, зброя, предмети побуту. Цікавими є печатки і товарні пломби, виявлені в м. Устилуг.

Увагу відвідувачів привертають фотографії про хід археологічних експедицій, які починаючи з 1970-х років очолював М.М. Кучинко. Він провів розкопки в Рованцях, Городищі, Усичах, Шепелі Луцького району, Луцьку, Володимирі-Волинському та ряді інших населених пунктів. В 1983 році на городищі X–XI ст. біля Городища ним був знайдений скарб срібних виробів.

Розповідь супроводжують ілюстрації, що відображають історичний розвиток людства, портрети видатних дослідників – археологів Л. Нідерле, Г. Мортільє, А. Спіцина, В. Фармаковського, М. Рудинського, Т. Пассек, П. Єфименка, Д. Яворницького.

У кабінеті спеціальних історичних дисциплін

Доповнюють музей кабінет спеціальних історичних дисциплін та етнографії, археологічна та етнографічна лабораторії. Під керівництвом професора кафедри археології та джерелознавства Г.В. Бондаренка оформлені стенди “Палеографія”, “Геральдика”, “Хронологія”, зібрана велика нумізматычна колекція. Вона містить монети та паперові гроші Російської імперії, СРСР (1961–1991) та періоду незалежної України (1991–2006); цікаві значки, присвячені Лесі Українці та літературно-фольклорному святу “Лесина пісня”; медалі, виготовлені до річниці створення музею-заповідника “Козацькі

могили”.

Станом на 2006 рік у фондах музею нараховується близько 800 пам’яток матеріальної культури Волині і Полісся: традиційні знаряддя праці, тканини, народна вишивка, народний одяг, вироби зі шкіри, традиційна і сучасна кераміка, плетіння. Їх використовують під час наукового опрацювання проблем розвитку окремих видів народної культури і мистецтва, дослідженні етнографічних особливостей побуту і культури окремих районів Великої Волині.

За останні п’ять років музей археології очолювали кандидати історичних наук Г.В. Охріменко, В.В. Петрович, нині – випускниця історичного факультету Т.В. Яцечко. Але незмінним науковим консультантом музею і до сьогодні залишається його фундатор – доктор історичних наук, професор, автор численних праць з археології Волині, завідувач кафедри археології та джерелознавства Волинського державного університету імені Лесі Українки Михайло Михайлович Кучинко.